

Páni ze Smiřic na škvoreckém panství

Dr. Vítězslav Pokorný

V loňském roce 2005 již uplynulo 445 let od sjednocení městečka Úvaly přikoupením panského dvora Hostín s panským dvorem Hodov a jejich začleněním ke škvoreckému panství v roce 1560 Albrechtem ze Smiřic. Po více než dvou stoletích tak došlo k opětovnému spojení obou částí Úval, které od této doby již trvale zůstaly pod vládou jediné vrchnosti na škvoreckém panství.

Kdo to vlastně byli páni Smiřičtí ze Smiřic a kde se najednou ve středních Čechách objevili?

K významnému obratu v dějinách škvoreckého panství a městečka Úvaly došlo v první polovině 16. století. Po smrti držitele škvoreckého panství Čeňka z Klinštejna odkoupil od dědiců v roce 1532 celé panství Zikmund Smiřický ze Smiřic, který byl bratrem manželky Čeňka z Klinštejna.¹

První zprávy o rodu Smiřických jsou z počátku 15. století, kdy jeho zakladatel Jan Smiřický ze Smiřic zasahoval do dění v celých Čechách. Jeden z jeho vnuků Zikmund býval ve službách uherského krále Matyáše Korvína, později se vrátil do Čech a začal budovat rodové dominium. Vedle škvoreckého panství, včetně Úval, koupil roku 1544 také Náchod a mnohá jiná panství. Za své hlavní sídelní místo si zvolil Náchod a rod zde přetrval až do roku 1620. Zikmund měl tři syny - Jaroslava, Albrechta a Jindřicha. Nejstarší syn Jaroslav zdědil škvorecké panství se Škvorcem a s polovinou městečka Úvaly a později si přikoupil rozsáhlé paství se zámkem Kostelec nad Černými lesy, z kterého učinil hlavní venkovské sídlo rodiny. Dosáhl vysokých funkcí u dvora císařů Ferdinanda, Maxmiliána a Rudolfa. Nejmladší Zikmundův syn Jindřich dostal Hrubou Skálu (Skály), Návarov, Semily a Hořice, prostřední Albrecht Náchod a také Miletín, který později prodal, a místo něj zakoupil od bratra Jaroslava Škvorec. Albrecht po své smrti v roce 1566 zanechal sedm dětí, z nichž za povšimnutí stojí dcera Markéta, budoucí matka Albrechta z Valdštejna.²

Pro historii škvoreckého panství a Úval má ze tří Zikmundových synů největší význam prostřední Albrecht, který v roce 1560 rozšířil škvorecké panství přikoupením sousedních dvorů Hostín a Hodov. Po více než dvou stoletích tak došlo k opětovnému spojení obou částí Úval, které od této doby již trvale zůstaly pod vládou jediné vrchnosti.

Po smrti Albrechta Smiřického zdědil v roce 1567 škvorecké panství jeho syn Václav. Zdá se, že Václav Smiřický byl jediným členem rodu, který během svého života získal ke škvoreckému panství bližší vztah. Na škvoreckém panství rozvinul rozsáhlou stavební aktivitu, která se dotkla také samotných Úval. Ale ještě za života Zikmunda Smiřického došlo kolem roku 1545 k přestavbě středověkého hradu ve Škvorcí na renesanční zámek a k úpravám přilehlého poplužního dvora. Období největší stavební aktivity však pochopitelně nastalo teprve za vlády jeho vnuka Václava. Kolem roku 1575 byl renesančně přestavěn farní kostel sv. Petra a Pavla

¹ Sedláček A.: Hrady, zámky a tvrze království Českého, díl XV. Fotoreprint Argo Praha 1998.

² Sedláček A.: Hrady, zámky a tvrze království Českého, díl XV. Fotoreprint Argo Praha 1998.
Balbín B.: Krásy a bohatství České země. Panorama Praha 1986.

v Horkách, jehož interiér obohatila náročně zdobená kamenná kazatelna. Stejně jako při většině ostatních kostelů na Kouřimsku působili také na horecké farnosti utrakvističtí kněží, z nichž je však písemnými prameny doložen roku 1532 pouze farář Duchek. Renesančních úprav se v době vlády Smiřických dočkaly kolem roku 1557 také kostely sv. Jiří v Hradešíně a sv. Martina v Rostoklatech. Přestože je velmi pravděpodobné, že se stavební aktivita na škvoreckém panství dotkla také samotných Úval, nezachovaly se však o tom žádné konkrétní zprávy. Vzhledem ke skutečnosti, že v letech 1540 a 1607 postihly Úvaly ničivé požáry, lze zde předpokládat četné opravy a přestavby většiny soukromých domů i veřejných budov. Zřejmě velkou pozornost věnoval Václav Smiřický obnově zaniklých vesnic v blízkosti lesa Vidrholce. Roku 1589 byla znovu vysazena opuštěná ves Lhota, kde zřejmě došlo také k obnově tamního kostela sv. Václava. Neúspěšný byl asi pokus o nové osídlení vesnice Slavětice. V letech 1587 a 1589 se zde připomíná pouze pustá tvrz.

Písemnými prameny je doložen častý pobyt Václava Smiřického ze Smiřic ve Škvorci, odkud mohl nejen sledovat dění u dvora císaře Rudolfa II. v Praze, ale též se pohybovat ve stínu luxusního sídla jeho strýce Jaroslava v Kostelci nad Černými lesy. Přímo na škvoreckém zámku také nakonec Václava Smiřického v roce 1593 zastihla smrt.³

Protože po smrti Václava Smiřického zdědil škvorecké a náchodské panství jeho teprve tříletý syn Albrecht Václav, spravovala majetek vdova Dorota Smiřická ze Šternberka. O čtyři roky později ve vysokém věku a bez potomků umírá Václavův zámožný strýc Jaroslav Smiřický a titul vladaře nad hlavními rodinnými statky dědí jeho nejstarší žijící synovec Zikmund z hruboskalské rodové větve, zastávající funkci komorníka císaře Rudolfa II. a hejtmána Kouřimského kraje. Ten zemřel v roce 1608, a tak převážnou část smiřického dominia získal jeho nejstarší syn Jaroslav.

Nadějný vývoj i na škvoreckém panství byl však náhle přerušen nečekanou smrtí Albrechta Václava, který zemřel roku 1614 v Černém Kostelci (dnešní Kostelec nad Černými lesy) ve věku pouhých 23 let. Po smrti Albrechta Václava připadlo i škvorecké panství a Úvaly v roce 1614 Albrechtu Janovi, synovi někdejšího poručníka Albrechta Václava, pana Zikmunda Smiřického na Skalách. Mladý Albrecht Jan, který tak ve svých rukou soustředil veškerý majetek obou větví rodu i pozůstalost po bezdětném prastrýci Jaroslavovi a páni Smiřičtí se stali nejmnocnějším rodem v království, byl jedním z hlavních iniciátorů pražské defenestrace⁴ císařských místodržících Viléma Slavaty a Jaroslava Bořity z Martinic z oken Pražského hradu 23. května 1618. Podle svědků se mladý Smiřický vlastními silami postaral o pána Fabricia, aby pádem z okna doprovázel své protektory.⁵ Zpočátku se dokonce zdálo, že by se mohl stát novým českým králem po sesazení habsburského vládce, V nejvznešenějších evropských protestantských domech pro něho hledali nevěstu,⁶ ale dědičná tuberkulóza ho sklátila do hrobu. 18. listopadu 1618 zemřel ve svém

³ Sedláček A.: Hrad, zámek a tvrz království Českého, díl XV. Fotoreprint Argo Praha 1998.

Sedláček A.: Místopisný slovník historický království Českého. Fotoreprint Argo Praha 1998.

⁴ Defenestrace – svržení z okna.

⁵ Martínek M.: Jičín proslavil až loupežník. Právo, Praha 2/2005.

⁶ *Měla se jí stát hanavská vévodkyně Kateřina Belgica, příbuzná krále Fridricha Falckého, vůdce Protestantské unie, a v době stavovského povstání až do bitvy na Bílé Hoře v roce 1620, českého „zimního krále“.*

pražském paláci. Jeho bratr Jindřich Jiří trpěl těžkou psychickou nemocí a nemohl se proto ujmout správy opuštěného rozsáhlého panství, proto poručnictví nad ním převzala jeho sestra Markéta Salomena, která vstoupila do služeb nové české královny⁷. Po bitvě na Bílé hoře roku 1620 uprchla z Čech a spěšně následovala „zimního krále“ na útěku do Slezska.

Rozsáhlý majetek Smiřických podléhal konfiskaci, neboť zemřelý Albrecht Jan Smiřický byl posmrtně odsouzen jako přední rebel a jeho sestra Markéta Salomena emigrovala. Poté získal více jak polovinu majetku Smiřických ve středních Čechách, včetně škvoreckého panství a Úval, Albrecht z Valdštejna, který své nároky odvozoval z příbuzenského vztahu⁸, druhá polovina ve východních Čechách byla zabrána pro císaře a posléze prodána Trčkům z Lípy.

Vzestup vladyckého rodu Smiřických ze Smiřic protestantského utrakvistického vyznání v českých dějinách mezi politicky vlivné rodiny na začátku 15. století vzbudil méně pozornosti než zánik téhož rodu, mezitím povýšeného do panského stavu, o dvě století později. To už se Smiřičtí zapsali do podvědomí současníků svým bohatstvím i politickým vlivem.

Když na samém začátku stavovského povstání, v listopadu 1618, zemřel Albrecht Jan, jeden z povstaleckých předáků, zanechal po sobě největší majetek v celých Čechách. A protože z celé rodiny Smiřických zůstaly naživu pouze sestry Markéta a Kateřina a duševně těžce nemocný Jindřich Jiří, stala se otázka dědictví záminkou ke sporu, který se rozrostl do obrovských rozměrů.⁹

V roce 1622 přiznal císař na příměluvú místodržitele knížete Karla z Lichtenštejna Albrechtovi z Valdštejna právo volně zacházet s majetkem Smiřických. Za to Valdštejn prodal v roce 1623 škvorecké panství svému spojenci knížeti Karlovi z Lichtenštejna. A tak začala 325letá éra vlády Lichtenštejnského rodu nad škvoreckými panstvím a městečkem Úvaly, od samého počátku s prosazováním silné rekatolizace místního obyvatelstva.

Dr. Vítězslav Pokorný

⁷ *Manželky Fridricha Falckého, tzv. zimního českého krále*

⁸ *Matka vévody Albrechta z Valdštejna, velitele vojsk Katolické ligy, pocházela z rodu Smiřických.*

⁹ Sedláček A.: *Hrady, zámky a tvrze království Českého*, díl XV. Fotoreprint Argo Praha 1998.

Sedláček A.: *Místopisný slovník historický království Českého*. Fotoreprint Argo Praha 1998.

Balbín B.: *Krásy a bohatství České země*. Panorama Praha 1986.

Halada J.: *Lexikon české šlechty*. Akropolis Praha 1992.